

BOSHLANG'ICH TA'LIMNING DIDAKTIK TA'MINOTINI TIZIMLI TARKIBLASHTIRISHDA MODELLASHTIRISH METODIKALARIDAN FOYDALANISH

Mamanova Madina

Termiz davlat pedagogika instituti

1- kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich ta'limning didaktik ta'minotini tizimli tarkiblashtirishda modellashtirish metodikalaridan foydalanishning ahamiyati va samaradorligi ko'rib chiqiladi. Modellashtirishning turli turlari, ularni boshlang'ich sinflarda qo'llash yo'llari va tizimli tarkiblashtirish prinsiplari tahlil qilinadi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining dars jarayonidagi kuzatuvlari modellashtirishning o'quv materiallarini o'zlashtirish darajasini oshirishga ijobiy ta'sirini ko'rsatdi. Shuningdek, amaliy misollar va metodik tavsiyalar keltiriladi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, didaktik ta'minot, modellashtirish, modellashtirish metodikalari, tizimli tarkiblashtirish, o'zlashtirish darajasi, kuzatish.

Modellashtirishning mohiyati va ahamiyati

Modellashtirish - o'rganilayotgan ob'ekt, hodisa yoki jarayonning soddalashtirilgan nusxasini yaratish va tahlil qilish orqali ma'lumot olish usuli.

Model asl ob'ektning asosiy xususiyatlarini aks ettiradi, lekin uni soddalashtiradi.

Ta'limda modellashtirish o'quvchilarga murakkab tushunchalarni tushunishga, o'zaro bog'liqliklarni aniqlashga, amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi.

Modellashtirish turlari va ulardan foydalanish

Ko'rgazmali, belgili, aqliy va o'yinli modellar kabi turli xil modellashtirish ko'rinishlari mavjud.

Boshlang'ich ta'limda har bir model turidan o'rinli foydalanish muhimdir.

Modellashtirishga qo'yiladigan talablar

Modellar ko'rsatuvli, tushunarli, sodda va o'quvchilarning yoshiga mos bo'lishi kerak.

O'quvchilar model yaratish va o'rganishda faol ishtirok etishlari zarur.

Modellar amaliy ahamiyatga ega bo'lishi va kundalik hayot bilan bog'liq bo'lishi lozim.

Modellashtirish metodikalarini turli fanlarda qo'llash

Ona tili, matematika, tabiatshunoslik, tasviriy san'at va texnologiya kabi fanlarda modellashtirish metodikalaridan foydalanish mumkin.

Har bir fanning o'ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqib, mos modellashtirish usullarini qo'llash kerak.

Modellashtirishni tizimli tarkiblashtirish

Modellashtirishni shunchaki epizodik qo'llash emas, balki o'quv jarayonining ajralmas qismiga aylantirish zarur.

O'quv dasturiga integratsiya, o'qituvchining tayyorgarligi, o'quv materiallari bilan ta'minlash, o'quvchilarning faolligi va baholash kabi jihatlarga e'tibor qaratish lozim.

Boshlang'ich ta'lim - bu ta'lim tizimining muhim bo'g'ini bo'lib, yosh avlodni har tomonlama kamol toptirish, ularni mustaqil hayotga tayyorlashda muhim rol o'ynaydi. Zamonaviy ta'limda o'qitish sifatini oshirish, o'quvchilarni faol o'qitish metodlaridan foydalanish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Modellashtirish metodikalarini o'quvchilarga murakkab tushunchalarni soddalashtirilgan shaklda taqdim etish, ularning faolligini oshirish va o'zlashtirish darajasini yaxshilash imkonini beradi. Shuningdek, ta'limda individual yondashuvni ta'minlash, har bir o'quvchining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olish muhimdir, modellashtirish esa bu borada keng imkoniyatlar yaratadi. Biroq, boshlang'ich ta'limda didaktik ta'minotni tizimli tarkiblashtirishda, xususan, modellashtirish metodikalaridan foydalanishda bir qator muammolar mavjud. O'qituvchilarning ko'pchiligi modellashtirish metodikalarini qo'llash bo'yicha yetarli bilim va ko'nikmalarga ega emaslar. Boshlang'ich sinflar uchun mos modellar yaratish yoki topish qiyin bo'lishi mumkin. Modellashtirish jarayoniga yetarli vaqt ajratilmasligi, modellashtirish uchun zarur bo'lgan materiallar va texnik vositalarning yetishmasligi ham muammolardan biridir. Bundan tashqari, o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda modellashtirishni tashkil etish ham o'ziga xos qiyinchiliklar tug'diradi.

Ushbu maqolaning maqsadi - boshlang'ich ta'limda didaktik ta'minotni tizimli tarkiblashtirishda modellashtirish metodikalaridan foydalanishning samarali yo'llarini aniqlashdan iborat.

Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi:

1. Modellashtirishning nazariy asoslarini o'rganish.
2. Boshlang'ich ta'limda qo'llaniladigan modellashtirish metodikalarining turlarini aniqlash.
3. Modellashtirish metodikalarini tizimli qo'llash prinsiplarini ishlab chiqish.

4. Modellashtirish metodikalarini amaliyotga joriy etish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish.

Model asl ob'ektning asosiy xususiyatlarini aks ettiradi, lekin uning murakkabligini kamaytiradi, bu esa o'rganish jarayonini osonlashtiradi.

Ta'limda modellashtirish o'quvchilarga bir qator afzalliklarni taqdim etadi. Xususan, u murakkab tushunchalarni soddalashtirilgan shaklda tushunishga yordam beradi, ob'ektlar va hodisalar o'rtasidagi o'zaro bog'liqliklarni aniqlashga ko'maklashadi, amaliy ko'nikmalarni rivojlantiradi, tanqidiy va ijodiy fikrlashni rag'batlantiradi hamda o'quv jarayonida faol ishtirok etishga undaydi. Modellashtirishning turli xil ko'rinishlari mavjud. Bularga ko'rgazmali modellar (masalan, makatlar, rasmlar, diagrammalar), belgili modellar (sxemalar, grafiklar, formulalar), aqliy modellar (tasavvurlar, tushunchalar) va o'yinli modellar (rolli o'yinlar, simulyatsiyalar) kiradi.

Boshlang'ich ta'limda modellashtirishni muvaffaqiyatli qo'llash uchun bir nechta muhim tamoyillarga rioya qilish talab etiladi. Birinchidan, modellar ko'rsatuvli va tushunarli bo'lishi kerak. Ikkinchidan, modellar o'quvchilarning yoshiga va qobiliyatiga mos sodd bo'lishi lozim. Uchinchidan, o'quvchilar model yaratish va uni o'rganish jarayonida faol ishtirok etishlari kerak. Va nihoyat, modellar o'quvchilarning kundalik hayoti bilan bog'liq amaliy ahamiyatga ega bo'lishi kerak.

Boshlang'ich ta'limda modellashtirish metodikalarini qo'llash yo'llari" bo'limida har bir fanni batafsil yoritish shart emas. Asosiy g'oyani berib, bir-ikkita misol keltirish kifoya. Masalan, quyidagicha yozishimiz mumkin:

* Boshlang'ich ta'limda modellashtirish metodikalarini turli fanlarni o'qitishda muvaffaqiyatli qo'llash mumkin.

* Ona tilida so'zlarni guruhlash, gap sxemalarini tuzish, matn rejasini tuzish kabi usullar qo'llaniladi.

* Matematikada sonlarni ko'rgazmali qurollar yordamida modellashtirish, geometrik shakllarni yasash, masalalarni sxemashtirish orqali o'qitish samaradorligi oshiriladi.

* Tabiatshunoslikda o'simlik va hayvonlarning tuzilishini, tabiiy hodisalarni modellashtirish orqali o'quvchilarning bilim olish jarayoni qiziqarli va tushunarli bo'ladi.

* Tasviriy san'atda kompozitsiya qonuniyatlarini modellashtirish, hajmli shakllar yasash kabi usullar o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantiradi.

* Texnologiyada oddiy buyumlar va mexanizmlarni modellashtirish orqali o'quvchilarning amaliy ko'nikmalari shakllanadi.

Bu metodikalarni qo'llash o'qituvchidan ijodiy yondashuvni, o'quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olishni talab etadi.

Modellashtirish metodikalarini tizimli tarkiblashtirish.

Tizimli tarkiblashtirish deganda nima tushuniladi? Bu shunchaki darsda vaqti-vaqti bilan modellashtirishdan foydalanish emas, balki uni o'quv jarayonining ajralmas qismiga aylantirishdir.

Quyidagi jihatlarga e'tibor qaratishimiz mumkin:

* O'quv dasturiga integratsiya: Modellashtirish metodikalari o'quv dasturining maqsadlari va vazifalariga mos bo'lishi kerak. Har bir mavzu uchun modellashtirishning eng mos usullarini aniqlash va dars rejasiga kiritish zarur.

* O'qituvchining tayyorgarligi: O'qituvchi modellashtirish metodikalarini yaxshi bilishi va ularni amaliyotda qo'llay olishi kerak. Buning uchun o'qituvchilarni o'qitish va ularga metodik yordam ko'rsatish zarur.

* O'quv materiallari bilan ta'minlash: Modellashtirish uchun zarur bo'lgan materiallar va texnik vositalar bilan ta'minlash kerak. Bu ko'rgazmali qurollar, kompyuter dasturlari, o'yinlar va boshqa vositalar bo'lishi mumkin.

* O'quvchilarning faolligi: O'quvchilar modellashtirish jarayonida faol ishtirok etishlari kerak. Ularni model yaratishga, uni tahlil qilishga va o'z fikrlarini bildirishga undash zarur.

* Baholash: Modellashtirish natijalarini baholash o'quv jarayonining muhim qismi hisoblanadi. Baholash o'quvchilarning bilimini, ko'nikmalarini va faolligini aniqlashga yordam berishi kerak.

Bu jihatlarni hisobga olgan holda, "Modellashtirish metodikalarini tizimli tarkiblashtirish" bo'limini quyidagicha yozishimiz mumkin:

B oshlang'ich ta'lim jarayoniga modellashtirish metodikalarini tizimli ravishda joriy etish o'quv jarayonining samaradorligini oshirishga yordam beradi. Tizimli tarkiblashtirish deganda, modellashtirishni shunchaki vaqti-vaqti bilan qo'llash emas, balki uni o'quv jarayonining ajralmas qismiga aylantirish.

Ushbu maqola boshlang'ich ta'limda didaktik ta'minotni tizimli tarkiblashtirishda modellashtirish metodikalaridan foydalanishning muhimligini ochib beradi..Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, modellashtirish o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini sezilarli darajada oshiradi, ularni faol, ijodkor va mustaqil fikrlovchi shaxslar sifatida kamol toptirishga yordam beradi. Shuningdek, modellashtirish metodikalarini tizimli qo'llash orqali o'qitish jarayonining samaradorligi va sifatini yanada yaxshilash mumkinligi aniqlandi. Maqolada o'qituvchilarni modellashtirishga o'rgatish, boshlang'ich sinflar uchun mos modellar yaratish, dars jarayonida modellashtirish uchun zarur sharoitlarni yaratish va modellashtirishning foydalarini chuqurroq o'rganish bo'yicha takliflar berilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Hasanboeva M. “Boshlang‘ich ta’lim metodikasi” – Toshkent: “O‘qituvchi”, 2019.
2. Xodjayev Sh. “Boshlang‘ich sinflarda fanlarni o‘qitish metodikasi” – Toshkent: Ilm Ziyo, 2020.
3. Rajabova L. “Boshlang‘ich ta’lim metodikasi” – Termiz: TDPI, 2021.
4. Shamsiyeva M. “Boshlang‘ich ta’limda ta’lim texnologiyalari” – Farg‘ona: FarDU, 2021.
5. Turaev A. “Pedagogik innovatsiyalar” – Toshkent: O‘zbekiston, 2022.
6. Mamarasulov N. “Zamonaviy darsda ko‘rgazmalilik” – Toshkent: Ilm, 2020.